

?

INTERVIEW ROBERT KNOTH

Burgeroorlog Afghanistan 1993-1994, Copyright Antoinette de Jong

Robert Knoth

Burgeroorlog Afghanistan 1993-1994, Copyright Antoinette de Jong

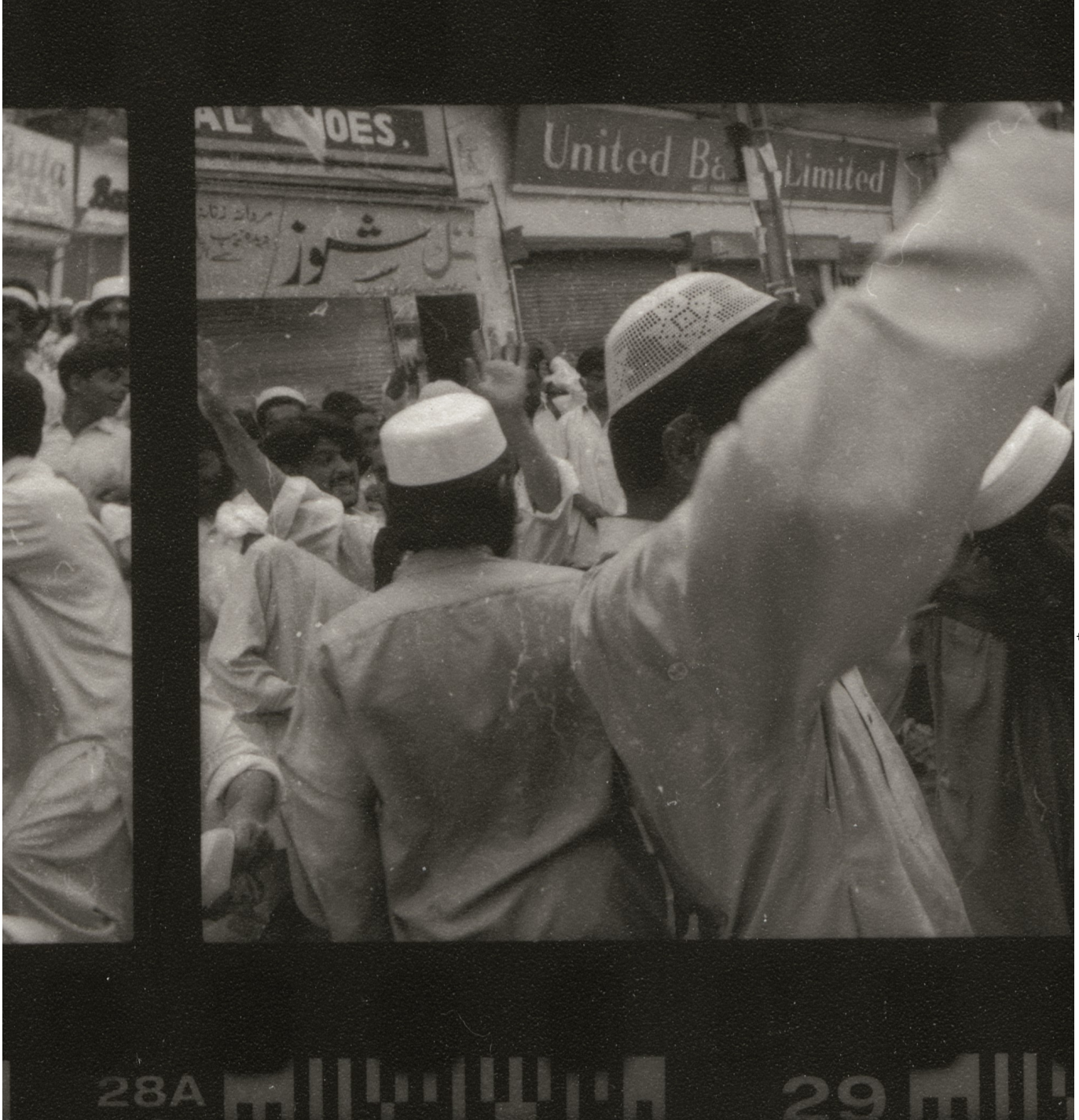
Van hemelbestormer tot realist

Winnaar World Press
Photo 1999 en 2006,
meervoudig zilveren
camera winnaar,
winnaar Canon Prize
2012 en genomineerd
voor de Dutch Doc
Awards 2013 en Kees
Scherer Prijs 2013

Het zit hem in de genen. Zijn opa was beroepsmilitair en een goed amateur fotograaf. Zijn vader heeft lang in Afrika en elders gewerkt. Na twintig jaar fotograferen in probleemgebieden is Robert Knoth niet meer de hemelbestormer met het cowboy gedrag dat iedere beginnende fotojournalist kenmerkt. Wel is hij nog steeds even bevlogen om zijn verhaal te vertellen. Het verhaal over macht en de vergaande gevolgen die politieke keuzes hebben voor de gewone mens. →

?

INTERVIEW ROBERT KNOTH

Anti Amerika demonstraties in Peshawar, Pakistan September 2001

“De clichés over het Japanse platteland zijn allemaal waar. Het landschap is gruwelijk mooi. Bijna idylle. Prachtig en in één keer is het weg, weggevaagd. Je ziet het niet aan de buitenkant. Mijn foto's tonen het paradijselijke landschap rond Fukushima. Ogenscheinlijk een plek vol rust en vrede tot je het stralingspercentage ziet. Dan word je in één klap geconfronteerd met de werkelijkheid. Inmiddels zijn er 200.000 mensen geëvacueerd, waarvan het uitermate onzeker is of zij ooit terug kunnen. Wanneer mensen worden gedwongen om huis en haard te verlaten, is dat zo ingrijpend. Dat kun je je niet voorstellen. Zeker in Japan waar sommige families al honderden jaren in hetzelfde boerendorp wonen. Hele hechte gemeenschappen worden ineens uit elkaar gerukt. In Nederland zien we ons land meer als een gebruiksartikel. In Japan kijkt men daar heel anders tegenaan. Er is een heel delicaat evenwicht tussen hoe de boeren werken en leven in hun omgeving. Dat maakt het verhaal veel dramatischer. De impact op dat soort gemeenschappen is veel groter dan het hier zou zijn. Ik wil graag het verhaal vertellen van die idyllische omgeving in Japan en het wankel evenwicht tussen mensen en omgeving. Maar ook het verhaal van de mensen die achterblijven en het verval van de dorpen. De fundamentele vraag is: zet je alles op het spel om op die manier in je energievoorziening te voorzien? Voor die mensen is het uiteindelijk geen vooruitgang.

Het Fukushima project is niet toevallig op mijn pad gekomen. Sinds 1995 fotografeer ik de gevolgen van kernenergie en kernproeven. Mijn eerste project Certificate no 000358/ in samenwerking met Antoinette de Jong ging over kernproeven in Kazachstan en drie andere plekken in de voormalige Sovjet Unie waar zich grote nucleaire ongelukken hebben voorgedaan. In Kazachstan zijn 472 kernproeven gehouden met desastreuze gevolgen voor de bevolking. Daarnaast zijn er door de hele Sovjet Unie op allerlei plekken ongelukken gebeurd, moedwillig testen uitgevoerd en is er radioactief afval gedumpt. Daar hebben wij hier nooit wat van gehoord. Voor mij was dat het meest interessante verhaal. Certificate gaat niet zozeer om kernenergie, maar over macht. Hoe hanteert de staat die macht en hoe zijn ze in staat om zonder met hun ogen te knippen miljoenen mensen de meest vreselijke dingen aan te doen. Voor mij is dat een interessanter verhaal dan of kernenergie gevaarlijk is of niet. Het gaat mij veel meer om de mechanismes erachter. Via dat verhaal ben ik in 2005 uiteindelijk in Tsjernobyl terecht gekomen. Op dat moment was het hele gebied al verlaten en was het hele proces waarin de inwoners op andere locaties moesten gaan wonen al voorbij. Fukushima is een logische voortzetting omdat je weet wat er gaat gebeuren. Sterker nog; op het moment dat de ramp in Fukushima plaatsvond, stond ik twintig kilometer van de centrale in Tsjernobyl af. Samen met een Japanse cameraman wiens ouders aan de kust bij Fukushima woonden. Ineens stonden onze telefoons roodgloeiend met de boodschap dat er een tsunami was in Japan en het mis ging met de kerncentrales. Op zich was →

INTERVIEW ROBERT KNOTH

Benzinestation in Tsushima. Stralingsniveau 6.0 microsievert per uur

**Oorlog is echt een
mannending, een
klein jongetjes-
ding. Als je je leven
op het spel zet
voor een krant,
dan moeten ze
daar zwaar voor
betalen**

het dus logisch dat ik in Fukushima terecht kwam. Zeven jaar lang hebben we aan Certificate gewerkt. Ik ben vertrouwd met het onderwerp, ermee vergroeid. Het is een deel van mezelf geworden. Een groot deel van je fotografische identiteit is gestoeld op werk dat je hebt gemaakt. Net als Certificate gaat ook het verhaal over Fukushima niet alleen over kernenergie. Dat is voor mij te beperkt. Het gaat veel meer over welke keuzes mensen maken. En de consequenties daarvan. Men noemt mij vaak een hemelbestormer, maar dat ben ik niet, nooit echt geweest, als hemelbestormer ben je na twee jaar gedesillusioneerd afgehaakt, dan ga je het niet redden. Natuurlijk is dat een element wat wel meespeelt, maar het is slechts een onderdeel van waarom je het doet. Je merkt dat mensen allerlei ideeën op je projecteren, maar vaak zijn dingen niet meer als stom toeval. Ik werkte in Tivoli toen ik mijn eerste camera kocht. Vanzelfsprekend waren mijn eerste foto's dus concertfoto's. Analoge foto's die ik ergens moest afdrukken. Zo kwam ik in de doka waar ik andere fotografen, waaronder Kadir van Lohuizen, ontmoette. Zij gingen voor reportages naar Palestina en Israël. Dat vond ik ook interessant. Ik heb altijd het nieuws gevolgd en had op de lagere school al grote belangstelling voor geschiedenis en aardrijkskunde. Dat is altijd gebleven. Op een gegeven moment een journalist vroeg of ik meeging van Somalië. Ineens was ik fotojournalist. Je bent niet altijd met grote ideeën bezig. Hoewel er tegenwoordig een hoop ophef wordt gemaakt over het risico dat fotografen en journalisten in oorlogsgebieden lopen, was dat toen niet anders. Ook toen ging je onverzekerd en slecht betaald op pad. Twintig jaar geleden liepen er ook een hoop cowboys en gekken rond. Oorlog trekt avonturiers aan. Voor de meeste oorlogsverslaggevers is dat

Verlaten boerderij aan de rand van de gesloten zone. Stralingsniveau 8-13 microsievert per uur

een deel van de attractie. Oorlog is echt een mannending, een klein jongetjesding. Daar moet je helemaal niet moeilijk over doen. Als kleine jongetjes naar die oorlog willen, laat ze. Op het moment dat je het dan voor je kiezen krijgt, is dat de consequentie. Ik ken helemaal niemand die daar achteraf over loopt te miepen of anderen de schuld geeft. Je bent verantwoordelijk voor jezelf. Je bent daar volledig teruggeworpen op jezelf in vaak moeilijke omstandigheden. Ik ken niemand die daar niet van doordrongen is. Het maakt je wel een overlever. Ik ben niet gemakkelijk meer van mijn stuk te brengen. Door je eigen leven af te zetten tegen wat je in je werk ervaart kun je veel zaken relativeren. Weten dat je overal uitkomt, is zeker goed voor je zelfvertrouwen. In problemen kom je pas als je domme fouten maakt, maar vaak is het minder gevaarlijk dan mensen denken. Ook in oorlogstijd doen mensen gewoon boodschappen en speelt gedeeltelijk ook het gewone leven zich af. Alleen als het mis gaat dan escaleert het vaak ook heel snel. De grote uitzondering is een situatie zoals in Syrië waar je heel duidelijk een doel bent voor alle partijen. Dat maakt het extra gevaarlijk. Je bent daar een partij in het conflict, de opbrengsten zijn minimaal dus ik weet ik niet of ik naar Syrië zou willen. Bovendien zou ik nooit, zoals bijna alle Nederlandse fotografen doen, op eigen kosten gaan. Als je je leven op het spel zet voor een krant, dan moeten ze daar zwaar voor betalen. Je loopt hele grote risico's en maakt ongelooflijk veel onkosten. Je hebt een budget nodig om veilig te kunnen werken. Je hebt hele goede fixers en hele goede vertalers. Mensen die alles voor je kunnen regelen, maar het kost allemaal geld. Een goede vertaler in Afghanistan kost \$ 300,- per dag, maar zorgt er wel voor dat je uit de problemen blijft. Veiligheid kun je wel degelijk kopen. →

INTERVIEW ROBERT KNOTH

Bos nabij Tsushima, Stralingsniveau 2.3 tot 3.0 microsievert per uur

TE ZIEN op Fotofestival
Naarden

Van 18 mei tot en 23 juni
www.fotofestivalnaarden.nl

TE HOREN tijdens het
discussieprogramma bij de
tentoonstelling Johan van der
Keuken, Tegen het licht

22 mei
Met Antoinette de Jong en Kadir van
Lohuizen
www.eyefilm.nl
www.robertknoth.com

In Kosovo ben ik één keer in zee gegaan met een vertaler waarvan ik wist dat het een onbetrouwbare idioot was. Daardoor kwam ik zwaar in de problemen. Dat doe ik dus nooit meer. Veiligheid zit vaak in heel praktische dingen zoals onveilige chauffeurs of onveilige auto's. In zulke gebieden komen de meeste mensen om het leven door auto-ongelukken, niet vanwege het geweld. Je wordt je meer bewust van de risico's en leert die risico's in te dammen. In de loop der jaren word je vanzelf voorzichtiger. Dat cowboy gedrag dat je de eerste jaren tentoonspreidt, houdt op een gegeven moment op. Bovendien werk ik bijna altijd samen met mijn vrouw, Antoinette de Jong. Zij is journalist en we vullen elkaar goed aan. Het fijne daarvan is dat je precies weet wat je aan elkaar hebt. Ik weet dat als mij wat overkomt zij me eruit haalt. Op het moment dat haar wat overkomt, haal ik haar eruit. We zijn alle twee ervaren en ook dat is prettig. We houden elkaar in evenwicht en delen veel mooie herinneringen. Voor ons laatste project, 'Poppy, Trails of Afghan Heroin' volgden we jarenlang het heroïnespoor van van Afghanistan naar de eindgebruikers in Londen en elders. Wanneer je met alleen een paard door de bergen van Noord Afghanistan reist, kom je in een andere wereld terecht. Ineens zit je in een maatschappij die nog werkt zoals 2000 jaar geleden. Een heel bijzondere ervaring waarbij je echt midden tussen de Afghanen leeft. Binnen twee dagen maak je grappen met de mannen van het dorp. Ook dat maakt zo'n reis heel bijzonder. Dan merk je pas dat die mensen vrijwel identiek zijn. Ook zij maken zich zorgen omdat hun dochter ziek is of zoon naar school moet. Als je de commandant van het dorp vraagt waar hij zich de hele dag mee bezig houdt,

Tuin in het centrum van Tsushima. Stralingsniveau 5.0 microsievert per uur

gaat het vooral om het oplossen van echtscheidingsproblemen, erfenissen, familieruzies en de schapen van de burens die op andermans land grazen. Dat is toch een soort van rijdende rechter. Mensen vragen mij vaak waarom ik dit doe. Ik ben daar gewoon in mijn element. Als wij de film *Lawrence of Arabia* zien, kijken we elkaar aan en zeggen we: 'het wordt weer eens tijd om te gaan'. Wat mij raakt en nog steeds verbaasd is dat mensen je altijd ter wille zijn. Er zijn heel veel mensen die er alles voor zullen doen om je verder te helpen. Soms voel ik me daar heel ongemakkelijk over. Het zijn allemaal mensen zoals jij en ik. Hoe zou jij in zo'n situatie reageren? Dat willen we in *Poppy* graag laten zien. Dat de keuzes die de mensen daar maken niet zo dramatisch verschillen van de keuzes die wij hier maken. Het ligt vaak veel genuanceerder en moeilijker dan het lijkt. Ik weet niet wat ik gedaan zou hebben als ik in Afghanistan geboren zou zijn.

Voor mij zijn het juist die grote projecten die het interessant maken. Drie weken ergens heen gaan, foto's maken en achteraf kijken of je er nog iets mee kunt doen dat werkt niet meer. Daar groei je op een gegeven moment uit. Van daaruit is het een logische stap naar langlopende projecten. Het levert interessanter en beter werk op. *Poppy* was ons eerste grote multimediale productie. Een boek werkt heel anders als een film, een tentoonstelling of een website. Het blijkt een slimme strategie om het verhaal op verschillende manieren en verschillende niveaus te vertellen. Nu we steeds meer crossmediaal gaan, merken we wel dat het onderscheid tussen journaliste en fotograaf steeds meer vervaagt. Voor *Poppy* heeft Antoinette ook veel gefotografeerd en staan er ook veel foto's van haar in →

INTERVIEW ROBERT KNOTH

Semipalatinsk, Kazachstan Ainagul. (6)hield op met groeien toen ze drie jaar was. Haar vader was getuige van diverse kernproeven nabij het dorp Znameka waar hij woonde. Znameka ligt vlakbij Ground Zero, het gebied waar kernproeven werden gehouden.

Ajaguz, Kazachstan. Andrey Khodikov (5) is mental gehandicapt. Na de eerste kernproeven was er een scherpe stijging van het aantal kinderen geboren met lichamelijke of geestelijke handicaps.

Certificate ging over kernproeven in Kazachstan. Hier zijn 472 kernproeven gehouden met desastreuze gevolgen voor de bevolking. Daarnaast zijn er door de hele Sovjet Unie op allerlei plekken ongelukken gebeurd, moedwillig testen uitgevoerd en is er radioactief afval gedumpt. Daar hebben wij hier nooit wat van gehoord. Voor mij was dat het meest interessante verhaal. Certificate gaat niet zozeer om kernenergie, maar over macht. Hoe hanteert de staat die macht en hoe zijn ze in staat om zonder met hun ogen te knippen miljoenen mensen de meest vreselijke dingen aan te doen.

Lake Balapan, Kazakstan, de familie Sultanat hebben een boerderij op 4 kilometer van Lake Balapan, waar 115 nucleaire testen werden gehouden. Twee van zijn kinderen zijn gehandicapt, zijn vrouw heeft problemen met haar schildklier en immuunsysteem. De omgeving is zwaar radio-actief vervuild.

het boek. De foto's in dat boek hebben een andere rol dan de foto's in Certificate. Het draaide heel ruw en kaal om het verhaal en die fotografie is dan volledig ondergeschikt. Het was moeilijk om alle zekerheden los te laten en om van de klassieke esthetische zwart-witfotografie naar een boek te gaan waarin je alle foto's die geacht worden mooi te zijn eruit gooit. Doodeng. Het heeft heel lang geduurd voor ik dat los kon laten. Je wilt beoordeeld worden op je kunnen en in één keer zijn er foto's die er echt niet uitzien, maar functioneel zijn voor het verhaal. Je voelt je heel kwetsbaar. Ik ben heel blij dat het boek goed ontvangen is en de Canon prijs 2012 bij de Zilveren Camera heeft gewonnen. Nu is het boek opnieuw genomineerd voor de Kees Scherer Prijs en de Dutch Doc Awards. In Fukushima gebruik ik fotografie weer op een heel andere manier. Daar gaat het wel weer om het esthetische. Het is een totaal tegenovergestelde benadering en hoe dat zich gaat ontwikkelen daar zijn we nog niet helemaal uit, maar het is weer een heel andere opzet. Ik ben benieuwd waar het naar toe gaat." ■